

van personen dus die voornemens waren op de NVB-lijst te stemmen, als die lijst zou worden ingediend), dan krijgt men een iets ander beeld: 41 % in januari, 43 % in februari, 41 % in maart. De voorstanders van de 'vernieuwing' hadden dus geen meerderheid maar hun verwachting dat de Partij van de Arbeid duidelijk de sterkste zou worden, sterker ook dan de KVP die bij de peilingen niet boven de 30 % was gekomen, leek niet ongerechtvaardigd.

De uitslag bracht in twee opzichten een verrassing: de Partij van de Arbeid bleef op 28,3 % van de stemmen steken (goed voor 29 zetels: twee minder dan SDAP, Vrijzinnig-Democratische Bond en CDU samen in '37 hadden verworven) en de CPN kreeg met 10,5 % van de stemmen tien zetels, terwijl zij er in '37 slechts drie had gehad.

Hoe verging het de confessionele partijen? De KVP kreeg met tweeën-dertig zetels de grootste fractie in de Tweede Kamer – daarbij was van belang geweest dat het Episcopaat op de aan de verkiezingen voorafgaande zondag in alle kerken en kapellen een verklaring had laten voorlezen, waarin de katholieken uitdrukkelijk tot steun aan de KVP waren opgeroepen. De ARP had in '37 door de persoon van haar lijsttrekker Colijn twee zetels gewonnen – die gingen nu verloren; met bijna 13 % van de stemmen kreeg de partij dertien zetels. Zij had zich, hoewel de naam van Gerbrandy die een nationale figuur was geworden, niet op haar kandidatenlijst voorkwam¹, goed kunnen handhaven. Opmerkelijk was het succes van de CHU: een half procent stemmen méér (ruim 7,8 %) dan in '37 – Tilanus zag zijn inzicht en vasthoudendheid beloond. De SGP tenslotte behield haar twee zetels.

Verdwenen, nl. opgegaan in de Partij van de Arbeid, waren twee partijen: de Vrijzinnig-Democratische Bond en de CDU. En de liberalen? De Liberale Staatspartij had in '37 twee zetels verloren (die waren naar Colijns ARP gegaan) – de Partij van de Vrijheid, die bij de peiling in februari op 4 % was gekomen, verwierf 6,4 % van de stemmen, goed voor zes zetels.

Nu eerst iets over het stembussucces van de CPN.

'De voornaamste oorzaak van deze winst', aldus in '78 Bank, 'moet zijn geweest de vooraanstaande rol van communisten in het verzet.'² Vijf jaar later schreef hij: 'De CPN kreeg met haar verzetsreputatie vermoed-

¹ Het oude zeer van diens toetreden tot het kabinet-de Geer had nagewerkt – bovendien had Gerbrandy, die verwacht had dat het partijwezen na de bevrijding grondig hervormd zou worden, zich nog niet als lid van de ARP aangemeld. ² J. Th. M. Bank: *Opkomst en ondergang van de Nederlandse Volksbeweging*, p. 262.